บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ร้อยกรองนับเป็นภูมิปัญญาของชาติที่เกิดขึ้นมาช้านาน โดยเป็นผลมาจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จากนิสัยอันเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัวของคนไทย คือความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน ชอบพูดให้มีสัมผัสคล้องจองกัน อีกทั้งยังนิยมใช้ภาษาที่สละสลวยงดงามกินใจความลึกซึ้ง ลักษณะนิสัยเช่นนี้ทำให้คนไทยคุ้นเคยกับร้อยกรองมาตั้งแต่เด็ก ซึ่งได้แก่เพลงกล่อมเด็ก นับได้ว่าเป็นร้อยกรองรูปแบบหนึ่ง และเมื่อโตขึ้นก็ได้รับอิทธิพลของร้อยกรองอีกคือบทร้องเล่นของเด็ก เมื่อเข้าสู่วัยหนุ่มสาวก็จะมีการร้องเพลงขณะทำงาน เช่น เพลงเต้นกำรำเคียว เป็นต้น หรือใช้บทร้อยกรองเพื่อเกี้ยวพาราสีกันก็มี เช่น บทนิราศต่างๆ บทเพลงรำวง เป็นต้น จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าบทร้อยกรองจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันเสมอ ทั้งในรูปแบบประเพณีวัฒนธรรม ส่วนวรรณกรรมร้อยกรองที่ปรากฏรูปแบบเป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นที่นิยม เช่น วรรณคดีไทยต่างๆ ซึ่งแต่งด้วยรูปแบบร้อยกรองที่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่ารูปแบบร้อยกรองของไทยไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย เท่านั้น แต่ยังนับถึงบทร้อยกรองในท้องถิ่นต่างๆที่มีอีกมากมายหลายถิ่นด้วย

งานประพันธ์ประเภทบทร้อยกรองเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดออกมาอย่างมีศิลปะโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอย่างประณีตงดงามและมีแบบแผน สามารถสื่อสารจินตนาการและอารมณ์สะเทือนใจของผู้ประพันธ์สู่ผู้อ่านได้อย่างซาบซึ้ง งานประพันธ์ประเภทบทร้อยกรองนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ดังที่ วราภรณ์ บำรุงกุล (2537. คำนำ) ได้กล่าวไว้ว่า

> ...ชาติอื่นๆ ที่มีภาษาของตนเอง ต่างก็มีบทประพันธ์ประเภทร้อยกรองเช่นนี้ด้วยกันทุกชาติทุกภาษา แต่จะหาบทร้อยกรองที่มีความไพเราะและมีความสวยงามทางภาษาเช่นร้อยกรองของไทยนั้นแทบไม่ได้เลย ด้วยเหตุที่ว่าบทร้อยกรองของไทยมีบังคับสัมผัส เสียงสระ เสียงเอก โท หรือเสียงสูงต่ำ บังคับคำเป็น คำตาย ครุ ลหุ เป็นต้น นอกจากสัมผัสตามบังคับแล้ว กวีบางคนยังเพิ่มเติมสัมผัสเสียงพยัญชนะเข้าไปอีกทำให้ร้อยกรอง เกิดความไพเราะยิ่งขึ้น จนไม่อาจหาร้อยกรองชาติใดในโลกมาเทียบเทียมได้...

ปัจจุบันนี้ร้อยกรองยังมีบทบาทต่อชีวิตและสังคมซึ่งยังคงดำเนินต่อไป แต่รูปแบบนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปในรูปของ "วรรณกรรมร้อยกรองรูปแบบใหม่" ซึ่งเกิดขึ้นมากมาย โดยมักจะมีรูปแบบไม่เป็นไปตามฉันทลักษณ์ที่กำหนดไว้แต่เดิม กลับมุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาเพื่อสะท้อนภาพสังคมเป็นสำคัญ แต่ก็ยังคงได้รับความนิยมในการเขียนกันอย่างแพร่หลาย โดยปรากฏอยู่ในนิตยสารต่างๆ ที่เปิดคอลัมน์ประจำเกี่ยวกับบทร้อยกรอง มีบทร้อยกรองตีพิมพ์เผยแพร่อยู่เสมอ ซึ่งนับเป็นวรรณกรรมรูปแบบใหม่ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของคนไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม แต่ยังคงเอกลักษณ์คือความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนของคนไทยตราบจนทุกวันนี้

ถึงแม้ว่าการสื่อสารจะมีความเจริญก้าวหน้าไปมากด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่การสื่อสารด้วยบทร้อยกรองผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะนิตยสารต่างๆ ก็ยังคงได้รับความนิยมจากผู้อ่านอย่างแพร่หลายควบคู่กันไป เพราะร้อยกรองรูปแบบใหม่ในปัจจุบันนั้นมีลักษณะสั้นกะทัดรัด ใช้คำที่สามารถเข้าใจได้ง่าย ทันต่อเหตุการณ์ ความเปลี่ยนแปลง และสะท้อนภาพสังคมปัจจุบัน

ทุกวันนี้ประชาชนนิยมและให้ความสนใจติดตามข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิง ความเป็นไปของสังคมปัจจุบัน ซึ่งทำให้ผู้ประกอบกิจการสื่อสิ่งพิมพ์ต่างแข่งขันกันนำเสนอข่าวสารเพื่อสนองความต้องการของผู้อ่าน นอกจากข่าวอันเป็นเนื้อหาหลักแล้วยังมีคอลัมน์ต่างๆในฉบับอีกมากมาย เช่น คอลัมน์เด็ก คอลัมน์บันเทิง และอื่นๆ ให้ผู้อ่านได้รับอรรถรสความบันเทิงตามความต้องการทุกเพศทุกวัย คอลัมน์บางคอลัมน์นำเสนอบทความเป็นบทร้อยกรองด้วยภาษาที่งดงาม แต่บางคอลัมน์กลับมุ่งเน้นเสนอเนื้อหาเหตุการณ์ต่างๆ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จนเกิดอาการที่เรียกว่า "ติด" ต้องหาซื้อมาอ่านเป็นประจำก็พบได้บ่อยๆ

สื่อสิ่งพิมพ์ที่นำเสนองานประพันธ์รูปแบบใหม่ที่นิยมกันมากคือนิตยสารต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น "นิตยสารสยามรัฐรายสัปดาห์" มีคอลัมน์"ราชดำเนินแกลอรี่" นิตยสาร "ศิลปวัฒนธรรม" มีคอลัมน์ "กวีนิพนธ์" โดยขรรค์ชัย บุญปาน นิตยสาร "สกุลไทยรายสัปดาห์" มีคอลัมน์ "สโมสรสมานมิตร" โดยกุลทรัพย์ รุ่งฤดี นิตยสาร "เธอกับฉัน" มีคอลัมน์ "สายฝันพันกัน ณ ขอบฟ้าไกล" โดยใบเฟิร์น นิตยสาร "หญิงไทย" มีคอลัมน์ "มาลัยวลิน" โดย จันทิมา วัชราภรณ์ นิตยสาร "ชวัญเรือน" มีคอลัมน์ "บทกวี" โดยโกสินทร์ ขาวงาม นิตยสาร "สตรีสาร" มีคอลัมน์ "กลอนหก-ดอกสร้อย-สักวา" และมีบทร้อยกรองแทรกในหน้าอื่นๆด้วย นิตยสาร"ดิฉัน" มีคอลัมน์ "ร่มไม้" โดยชายน้ำ นิตยสาร"เดลิเมล์" มีคอลัมน์ "รัตนกวี" โดย ประยอม-อรฉัตร ซองทอง

นิตยสาร "แรกรุ่น" มีคอลัมน์ "รำพึงรำพัน" โดยลูกกลอน และนิตยสาร "มติชนสุดสัปดาห์" มีคอลัมน์ "คมเลนส์" ของอารักษ์ คคะนาท

จากตัวอย่างนิตยสารข้างต้น แสดงให้เห็นว่าบทร้อยกรองยังคงเป็นคอลัมน์ที่นิตยสารให้ความสำคัญและจัดหน้าของนิตยสารเพื่อนำเสนอผลงานร้อยกรองรูปแบบใหม่ดังกล่าว ซึ่งทั้งนี้ บทร้อยกรองที่พบมีอยู่หลายรูปแบบทั้งที่เป็นบทร้อยกรองแบบเดิมที่เน้นความถูกต้องของฉันทลักษณ์และบทร้อยกรองรูปแบบใหม่

บทร้อยกรองในคอลัมน์ "คมเลนส์" ในนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์นั้น มีความโดดเด่นกว่าร้อยกรองจากนิตยสารฉบับอื่นๆ ทั้งนี้เพราะที่เป็นนิตยสารที่ได้ตีพิมพ์บทร้อยกรองเป็นประจำ มีการกำหนดหน้าที่ใช้นำเสนอบทร้อยกรองไว้แน่นอน โดยเป็นคอลัมน์ที่เสนอบทร้อยกรองอธิบายหรือประกอบภาพซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมขณะนั้น กวีได้นำเสนอเนื้อหาโดยใช้บทร้อยกรองรูปแบบใหม่ ไม่เน้นฉันทลักษณ์ตามแบบดั้งเดิม แต่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่สะท้อนภาพสังคมปัจจุบัน ใช้คำสื่อความหมายได้ตรงความรู้สึกบางครั้งใช้น้ำเสียงเสียดสีสังคมรุนแรงอย่างเด่นชัด

> ...นิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ ในรอบปีที่ผ่านมายังคงเป็นนิตยสารที่มียอดขายและได้รับความนิยมเป็นที่หนึ่ง ของนิตยสารในแนวเดียวกัน อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นผู้นำในตลาด แต่นิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาและรูปแบบอยู่ตลอดเวลาเพื่อความสมบูรณ์ของเนื้อหา มีความน่าอ่าน และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้อ่านให้มากที่สุด ทั้งนี้ การปรับปรุงตัวเองอยู่ตลอดเวลาจะเป็นแนวทางที่ให้มติชนสุดสัปดาห์ ยึดถือปฏิบัติต่อไป การที่มติชนสุดสัปดาห์ รักษาความโดดเด่นในด้านเนื้อหาจนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางนั้น นอกจากทีมงานในกองบรรณาธิการมติชนสุดสัปดาห์แล้ว ยังมีบุคลากรในเครือบริษัทมติชน อันประกอบด้วย มติชนรายวัน ข่าวสด ประชาชาติ ศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยีชาวบ้าน เป็นส่วนสนับสนุนอย่างสำคัญในการร่วมเสนอเนื้อหาต่างๆ... (มติชน, 2549. เว็บไซต์)

จากคำกล่าวในเว็บไซต์ดังกล่าว ซึ่งมติชนได้พิมพ์เผยแพร่ไว้ น่าเชื่อถือได้ว่าได้ว่าเป็นคำกล่าวที่เป็นจริง เพราะการเผยแพร่ผลงาน หากกล่าวเกินจริงย่อมได้รับการตรวจสอบจากสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า นิตยสารมติชนสุดสัปดาห์เป็นนิตยสารที่ได้รับความนิยมสูง คอลัมน์ "คมเลนส์" มีส่วนอย่างมากในการดึงดูดใจผู้อ่านให้เกิดอาการที่เรียกว่า

"ติด" ด้วยการวางรูปแบบให้อยู่หน้ากลางของเล่มนิตยสาร โดยให้พื้นที่สำหรับภาพและบทร้อยกรองทั้งหน้า และการนำเสนอเนื้อหานำเสนอที่น่าสนใจในลักษณะร้อยกรองประกอบภาพ และลีลาเฉพาะตัวในการประพันธ์ของผู้เขียน ที่สามารถประพันธ์บทร้อยกรองได้หลายรูปแบบ มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับภาพด้วยการใช้คำง่าย มีความหมายลึกซึ้ง ให้คุณค่าแก่ผู้อ่านทั้งในด้านอารมณ์ความรู้สึก คติธรรม แนวคิด ทำให้เห็นภาพหรือความรู้สึกของผู้เขียนที่ต้องการสื่ออย่างชัดเจน ซึ่งภาพและร้อยกรองที่เขียนทั้งหลายทั้งมวลนั้นเป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่แสดงสภาพสังคมในปัจจุบันและกำลังอยู่ในความสนใจ เหล่านี้ล้วนทำให้ คอลัมน์ "คมเลนส์" เป็นที่ชื่นชอบ เพราะธรรมชาติของมนุษย์ย่อมให้ความสนใจกับเรื่องใกล้ตัว ทำให้ผู้ศึกษาค้นคว้าสนใจวิเคราะห์บทร้อยกรองในคอลัมน์ "คมเลนส์"

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมจากบทร้อยกรองรูปแบบใหม่ในคอลัมน์คมเลนส์ จากนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ พุทธศักราช 2549
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับบทร้อยกรองในคอลัมน์คมเลนส์ จากนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ พุทธศักราช 2549

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ได้รับรู้ภาพสะท้อนสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในปีพุทธศักราช 2549
2. ทำให้ทราบว่าบทร้อยกรองที่นำมาประกอบภาพนั้น มีความสัมพันธ์เหมาะสมสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การวิเคราะห์บทร้อยกรองรูปแบบใหม่ในคอลัมน์คมเลนส์ จากนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ พุทธศักราช 2549 ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านข้อมูล ได้แก่ บทร้อยกรองในคอลัมน์คมเลนส์ จากนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ ปีพุทธศักราช 2549 จำนวน 52 บท
2. ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีภาพสะท้อนสังคม และทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับบทร้อยกรอง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บทร้อยกรองรูปแบบใหม่ หมายถึง บทร้อยกรองในคอลัมน์คมเลนส์ จากนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ ปีพุทธศักราช 2549 ซึ่งกวีพยายามแสวงหารูปแบบใหม่อย่างอิสระ เสรี เพื่อความเหมาะสมในการเสนอเนื้อหาที่มุ่งสะท้อนภาพสังคม ไม่เน้นกรอบบังคับทางด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์ของวรรณกรรมร้อยกรองตามแนวดั้งเดิม

2. ความสัมพันธ์ หมายถึง ความสอดคล้องระหว่างภาพประกอบกับเนื้อหาของบทร้อยกรอง

3. ภาพสะท้อนสังคม หมายถึง เนื้อหาของบทร้อยกรองสะท้อนวิถีชีวิตในสังคม

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ขั้นรวบรวม รวบรวมบทร้อยกรองที่ตีพิมพ์ในคอลัมน์คมเลนส์จากนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ พุทธศักราช 2549

2. ขั้นวิเคราะห์

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของบทร้อยกรองรูปแบบใหม่

2.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับเนื้อหาของบทร้อยกรอง แล้วจัดบทร้อยกรองเป็นประเภทตามความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

2.2.1 ภาพสะท้อนสังคม

2.2.1.1 บทร้อยกรองสะท้อนภาพวิถีการดำเนินชีวิต

2.2.1.2 บทร้อยกรองสะท้อนภาพการเมืองการปกครอง

2.2.1.3 บทร้อยกรองสะท้อนภาพสดุดีบุคคลและสถาบัน

2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับบทร้อยกรอง

2.2.2.1 ภาพกับบทร้อยกรองมีความสัมพันธ์กันโดยตรง

2.2.2.2 ภาพกับบทร้อยกรองมีความสัมพันธ์กันโดยอ้อม

2.2.2.3 ภาพกับบทร้อยกรองไม่มีความสัมพันธ์กัน

3. ขั้นสรุปและอภิปรายผล นำผลที่สรุปมาอภิปรายผล

4. ขั้นเสนอข้อมูล เสนอข้อมูลเป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์